

Eesti Majandus

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri

5. köide Tallinnas, teisipäeval, 2. septembril 1924 Nr. 34 (78)

Sisu:

Toimetuse kommentaar

Meie majandusline seisukord asjatundjate valgustusel

L.-s.: Riigiasutuste arvepidamise lihtsustamise võimalustest

E. Timma: Riigi raudteede 1923. a. tegevusest

Sise- ja väljamaa kroonika

Teated ettevõtete tegevusest

Isiklikud teated

Raha- ja kaubaturu ülevaated

Ilmub kord nädalas

Väljaandja: Eesti Majanduspoliitiline Selts, Tallinnas

EESTI MAJANDUS

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri
ilmub Eesti Majanduspoliitilise Seltsi väljaandel
kord nädalas

Vastutav toimetaja N. KÖSTNER

Ainukene majandusline eri-ajakiri Eestis

Juhtkirjad paremate Eesti asjatundjate sulest
Laialdane majandusline informatsioon sise- ja
väljamaalt

Eesti konsulaar- ja kaubandusliste esitajate aru-
anded

Igale ärimehel tarvilikud praktilised teated kau-
banduse, tööstuse ja rahanduse alalt

Ärisse puutuvad juriidilised teated

**Ajakiri ilmub kaubandus-tööstusmi-
nisteeriumi, Tallinna Börse-komitee,
Pankade Nõukogu ja Vabrikantide
ühisuse toetusel**

Tellmise hind: aastas Emk. 1000.- Väljamaale 2000.-
pooles " " 500.- " 1000.-

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39

Talitus: Lai tän. 38, Graafiline ühing „Kiri“, tel. 18-66

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aastas Emk. 1000.— Väljamaale Emk. 2000.—

pooleaastas „ 500.— „ „ 1000.—

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39 Talitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

5. köide. Tallinnas, teisipäeval, 2. septembril 1924. Nr. 34 (78)

Sisu: Toimetuse kommentaar. Meie majandusline seisukord asjatundjate valgustusel. I-s.: Riigiasutuste arvepidamise lihtsustamise võimalustest. E. Timma: Riigi raudteede 1923. a. tegevusest. Sise- ja väljamaa kroonika. Teated ettevõtete tegevusest. Isiklikud teated. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 1. septembril 1924.

Majanduspoliitika riigikogus. Vaieldused majanduspoliitika üle riigikogus jooksid ka seekord liiva sisse ilma et nad suuremat positiivset oleks annud. Nad muutusid järjekorraliseks „vampi“ materdamiseks, kusjuures rühmad, kes teatud majanduspoliitiliste nõudmistega esinesid, need vaielduste tuhinas teisele plaanile jätsid. Peale suurejooneliste Eesti Panga arvete paljastuste, mille kestel kuulaja vahel ootama pidi, et mõni lihtsalt Eesti Panga äriarvamatute pakiga kantslisse tuleb ja neid a-st peale ette lugema hakkab, saadi sisuliselt ainult niipalju kätte, et Eesti Panga tegevuse uurimiseks riigikogu komisjon valiti. On põhjust arvamiseks, et komisjon oma ülesannet mitte ei näe riigikogu vaielduste jätkamises samas sihis ja et komisjoni töövilljana tõesti mingisugused praktilised ettepanekud saabuvad, kuidas Eesti Panga edaspidist tegevust korraldada ja teda poliitiliste võistluste märgilauaks muutumise eest tulevikus hoida. Teised sotsialistide poolt ülestõstetud nõudmised lasti esialgu langeda. Nähtavasti anti neile vähem tähtsust kui võimalikule valituse kriisile.

Tollitõstmiste esialgsed tagajärjed väliskaubanduses.

Läinud nädal avaldatud väliskaubanduse andmed juulikuu

eest peavad olema küll suureks peptumuseks neile, kes tollide tõstmisest meie väliskaubanduse bilansi paranemist ootasid, sest

meie kaubandusbilans ei ole käesoleval aastal nii halb olnud, kui just juulikuul. Sissevedu oli 977,6 milj. ja väljavedu ainult 604,1 milj. mrk., sisseveo ülekaal 373,5 milj. mrk. Väljaveo protsent sisseveost oli sellega juulis 61,8; kuna ta käesoleva aasta eelmisel kuudel kõrgem oli. Nähtavasti on meil siin tegemist importööride hirmuga, et tollisid lähematel päevadel uuesti tõstetakse, missugused kuulujutud meil seni kunagi ei ole pävakorrast kadunud, sest muidu ei saaks kuidagi seletada, miks just üks kuu enne lõikust nii suureviisiliselt teravilja sisse veeti. Teravilja üldsissevedu ulatab veerand miljardi margani, missugune summa ainult maikuus suurem oli. Rukki sissevedu üksi oli 10.000 tonni 176 milj. marga väärtuses. Ka suhkru sissevedu ei ole läinud 12 kuu jooksul ühelgi üksikul kuul nii suur olnud kui juulis, kus üle 3000 tonni suhkrut sisse toodi, kuna viimase kahe aasta jooksul keskmine sissevedu oli kuus 1200 tonni. Käesoleva 7 kuu eest on suhkrut üleüldse sisse veetud 10439 tonni, kuna läinud aastal sama 7 kuu jooksul sisse veeti 6774 tonni. On täiesti uskumata, et meil suhkru tarvitust käesoleval aastal läinud aastaga võrreldes kasvanud oleks. Siin on tegemist nähtavasti ainult tagavarade soetamisega, et oodatavaid tollikõrgendusi ja sisseveo kitsendusi ära kasutada. Samuti on ka järele tõusnud heeringate, puuvilla, petroleumi, bensiini ja määrdeõlide sissevedu.

Rõõmustaval viisil kasvab meie väljavedu endise jõudsusega. Või väljavedu oli käesoleval kuul 430 tonni 276 tonni

vastu läinud aasta juulikuul. Tsemendi väljavedu oli 4500 tonni, kuna läinud aastal ainult 71 tonni välja viidi. Lina väljavedu jätkub veel endises tempos (577 ton.), kuna mineval aastal sel ajal väljavedu juba kahanema hakkas (389 tonni).

Läinud aastate eeskujul peaks meil õieti metsasaaduste väljaveo hooajast veel 2–3 kuud kõvasti ees olema, nii et väljaveo langemisega lähematel kuudel arvestada ei tule. Suuri summasid annab käesoleval aastal muu seas purjeriide väljavedu, mis läinud aastatel niisuguste arvudeni (juulis 31 milj. marka) kunagi ei jõudnud. Või andis meil käesoleval kuul esimene rekord üle 100 milj. marga, kuna senine rekord oli 99 milj. mrk. läinud aasta septembris. Muidugi tuleb silmas pidada, et viimase aja andmed markades ka kursi langemise tõttu suurenenud on, siiski kasvab kaupade väljavedu ka hulgaliselt.

Sisseveo alal on, nagu neist andmetest näha, importöörid viimaseid pingutusi teinud. Sellest tuleb muidugi järeldada, et lähematel kuudel sissevedu vähenema peaks, vähemalt toiduainete alal. Sisseveo vähenemisele aitab muidugi ka kaasa omalt poolt uute kuulduste laialilagunemine selle kohta, et valitsus lähemal ajal sotsialistide nõudmistele vastu tulles tollide alandamisele kavatses asuda. Nii mängivad kuulujutud mitte üksi meie valuutaturul vaid ka muudel majandusaladel viimasel ajal kõige suuremat osa. Sellest on kahju, sest nende varal lõikavad eestkätt igat seltsi spekulandid.

Nagu eelmisest järgneb, ei ole **Valuuta.** importööridel valuutast puudust. Ei tahaks uskuda, et viimase poolaasta sündmused Eesti krediiti väljamaal oleks parandanud, ja sellepärast tuleb arvata, et suur osa impoteeritud kaupadest puhtas rahas välja on makstud. Viimaste kuude valuutakaubanduse iseäraldus on, et ta, väljaarvatud mõned erapangad, pankadest üleüldse ja Eesti Pangast eraldi mõõda on läinud. Selles seisukorras on süüdi muidugi pangad ise ja Eesti Pank, kes kontrolli oma käest ära andis selle lihtsa põhjendusega, et turul valitsevad tegelikud valuutakursid tõelisele seisukorrale ei vasta. Viimaste päevade jooksul on sellest nähtavasti aru saadud ja on ka Eesti Pank tegelikkude kurside alusel ostjana ja müüjana esinema hakanud. Kolmapäeval börsel valitses juba teatud elavus, tehti leppeid ja, mida iseäranis tuleks märkida,

koteeriti esimest korda Eesti kuldkroonitema tegelikukursiga, mis vastab kulla hinnale Londoni börsel. Nii on siis lootust olemas, kui börs sellest praksisest uuesti mõne päeva pärast ei loobu, et meie ilma rahaministeeriumi instruksioonideta viimaks ometi õige kuld-krooni saame, mille alusel lepped eraisikute vahel kindlas valuutas võimalikuks saavad. Muidugi läheb veel enne tükk aega, kuni suurtes hulkades kahtlused kaovad, et neid kuldkrooniga ninapidi ei taheta vedada.

Asjatundjate arvamise

meie majanduslise seisukorra kohta, mis alamal ära trükime, võib üldiselt nõus olla. Ei suuda ainult uskuda, et laiade hulkade tarvituse meil ennesõjaaegsega võrreldes praegu tõesti suurem oleks. Mingisuguseid laiade hulkade budgeti andmeid ei ole meil olemas, kuid otsustades praeguste tööpalkade järele vabrikutes peaks vist küll päris võimata olema igasugune ületarvitamine. Ja kas ei peitu just väikeses palkades ka meie tööliste vähene töösigivus?

Meie ei jaga komisjoni arvamisi valuuta-kontrolli asjus, sest kontroll tähendab kahte kursi ja kaks kursi tähendavad spekulatsiooni, mida aga valuuta-turul ja ka kaubandusest üleüldse tuleks võimalikult kõrvaldada. Valuuta registreerimine annaks ülevaadet valuuta liikumise üle ja kergendaks Eesti Pangale valuuta-poliitika ajamist. Kontroll valuuta tarvitamise üle avaks ainult ukseid ja aknad kuritarvitusele. Eesti Pangal on teatavasti veel endisest valuuta-kontrolli ajast arved mitme eksporditööriga õiendamata.

Komisjoni vaated sisseveo piiramise alal on selgusetu. Sissevedu tuleb äärmiselt piirata, kuid ainult kõrgete tollide ja valuuta tarvitamise piiramise läbi. Mõni rida alamal räägib aga komisjon ise tollikõrgenduste vastu ja soovib tagasi minna juure kiire korras tagasi minna. Kui eelmisega tahetakse öelda, et importi mitte keelude ja litsentsidega reguleerida ei hakataks, siis on ometi valuuta tarvitamise piiramine ilma keelude ja litsentsideta võimata. Meie usume kindlasti, et väliskaubandus ilma litsentside, keelude ja valuuta-kontrollita reguleerub, kui meil kindlat krediidi-poliitikat hakatakse ajama neil alustel, mida komisjon ise soovib.

Iseäralist tähepanu väärrib komisjoni soovitus hüpoteegi-panga organiseerimise kohta, kuhu Eesti Pank terve osa oma pikaajalistest laenudest võiks üle anda. Selle vastu saaks ta hüpoteegipanga pantkirjad oma portfelli, mille vastu vististi palju kergem oleks väljamaal krediiti avada, kui seda teha võimalik on praeguste aktiivade kindlustusel, mis nii kaugele on diskrediteeritud, et neist vaevalt veel tõsiselt väljamaa kapitalistidega rääkida võib. Selle soovituse teostamisele tuleks küll kiires korras asuda.

Meie majandusline seisukord asjatundjate valgustusel.

Börsekomitee poolt kokku kutsutud komisjon Eesti majandusline seisukorra selgitamiseks ja selle parandamise abinõude leidmiseks on jõudnud järgmistele otsustele, mis rahaministrile esitatakse.

Praegu avaldub majandusline raskus teravas välisvaluuta puuduses ja Eesti marga kursi langemises välisvaluuta vastu, mis tingitud passiivsest kaubabilansist. Eriti mõjub raskelt läinud aasta viljaikaldus. Seisukorrrast ülesaamist takistab omalt poolt vabade reservide puudus, mis äärmise kapitalivaesuse tagajärjel vähe likviidsest tagavarade mahutamisesest tingitud. Üldiseks majandusliste raskuste põhjuseks on asjaolu, et sõja ja revolutsiooni tagajärjel töö produktiivteet langenud on, nii töötahtmise, tööoskuse kui ka tööaja suhtes, kuna laiade hulkade tarvitused selle vastu tõusnud on ja et suured hulgad rohkem tarvitavad, kui nad produtseerivad.

Praeguse seisukorra kergendamiseks ja majanduse kindlustamiseks peab komisjon järgmiste abinõude maksmapanemist tarvilikuks:

Riigi 1924. aasta väljaminekud peaks tegelikult sissetulekutega tasakaalu viidama. Niisama peaks lähemate aastate riigi-eelarved tasakaalus olema ehk puudujäägid või erakorralised väljaminekud pikaajalistest laenudest kaetama.

Praeguse seisukorra kergendamiseks vaja kiires korras läbi viia lühikeseajaline välislaen Eesti panga aktiivade kindlustusel, mis Eesti panga käsutusse marga kursi stabiliseerimise otstarbel anda tuleb. Võimaluse järele tuleks rahaasjanduse korraldamiseks väljastpoolt asjatundjad kutsuda, kelle kaudu

edaspidi väliskapitaali omanikud meie majandusline seisukorraga tutvuneda ja soodsa vahekorra tekkimiseks väljamaa majandusliste ringkondadega kaasa aidata võiks.

Tuleb võimaldada käesoleval ja lähematel aastatel suuremat valuuta sissetulekut kontsessioonide andmisest, mõnede tagavarade ehk mõne riigi ettevõtte, äärmisel korral ka ühe aasta lisa-metsalangu realiseerimisest.

Väljaveost saadava välisvaluuta tarvitamine tuleb ajutiselt kindla kontrolli alla panna, kontrollorganidele õigust andes valuuta puuduse korral mõnede kaupade sisseveoks valuuta andmisest keelduda.

Sissevedu tuleb äärmiselt piirata, aga ainult kõrgendatud tollide ja eksport-valuuta tarvitamise piiramise läbi, eriti kapitaal-ise-loomuga sisseseedete ja nende kaupade alal, mida kodumaal valmistatakse, tarbainete pealt, mida laiad rahvahulgad tarvitavad, tuleb toll võimalikult vähendada, et elukalliduse tõusu ära hoida.

Ajutiselt kõrgendatud tollide alandamine 1924. a. jaanuaris maksuma pandud põhimääradeni tuleb valitsuse hooleks jätta, kusjuures aga tollialandused vähemalt üks kuu enne uute normide maksmahakkamist avalikult väljakuulutatud peaks saama.

Riigi- ja omavalitsuste asutuste tellimised väljamaalt tulevad äärmiselt piirata. Väljavedu tuleb kõigiti soodustada, niisama ka neid tööstusharusid, mis väljaveoks töötavad. Väljaveotollid tulevad selles mõttes revideerida. Tuleb toetada tööstust, mille saaduste läbi võib sissevedu väheneda ehk ära jääda.

Tööaeg tuleb kindlasti 48 nädala-tunni peale tõsta. Ka suurte pühade kolmas püha ja viivitusminutid vabrikutes tulevad ära kaotada.

Maksude süsteem tuleks täies ulatuses läbi vaadata ja muuta sellest seisukohast välja minnes, et väliskapitaal mitte eemale peletatud ja kapitaali tekkimine takistatud ei saaks. Valoriseerimise läbiviimise tempo pikendada ja lõpuliku teostamisega viivitada, kuni valuutaküsimus lahendatud ja Eesti marga kurs jälle normaalseisukorras ja stabiilne on.

Eesti kroon tuleks kiires korras ümber muuta Eesti margaks, mis vastaks frangi pariteedile, mille alusel ka kõik rahvusvahelised maksud Eestis juba arvestatakse.

Uue raha (emmisjon) väljaandmine ja uute kapitaal-krediitide avamine tuleb seisma panna. Vanade jooksvate krediitide tarvitamine (kaubavekslite diskont) tuleb või-

maldada sisetööstusele ja kaubandusele sel määral, et majandusline elu takistatud ei saa. Endiste krediitide kokkutõmbamine tuleb toimetada äärmise ettevaatusega, tähele pannes, et rahvusmajanduslises tarvilikud ettevõtted seisma ei jääks ja realiseerimine varanduse poolmuidu uute omanikkude kätte minemiseks ei kujuneks.

Tuleks kaalumisele võtta küsimus, kas ei oleks otstarbekohane Eesti Panga juures ellu kutsuda hüpoteegi-osakonda ehk iseseisev hüpoteekarpank asutada, kuhu kõik senised Eesti Panga pikaajalise iseloomuga laenud üle läheks.

Sisse- ja väljaveo kaupade väärtuse statistika tuleb nii korraldada, et see lähemalt tööoludele vastaks.

Tähele pannes, et Eesti peajasjalikult põllumajandusline riik on, tuleb suurt rõhku panna põllutööstuse edendamise peale. Selleks oleks vaja:

Maa omanduse õigus, kui tähtis krediidiobjekt, täies ulatuses seaduslises jalule seada. Maarahva kasvatuse ja põllutöö tingimised tulevad nii korraldada, et rahyas mitte linnadesse ei voolaks.

Põllutöö tuleb tasuvamaks muuta, selleks peale muu rohkem lühikeseajalisi põllumajanduslisi kursusi korraldada tegelikkudele taluperemeestele ja perenaistele, ratsionaalse põllumajanduse sisseseadmiseks rohkem kihutustööd teha. Kokkuhoidmise peale laialiste hulkade majapidamises niisasti maal kui linnas, tuleb suuremat rõhku panna; selleks majapidamise koole ja kursusi ellu kutsuda ja rahvakooli majapidamine õpeainena sisse seada. Selle ratsionaalse läbiviimise kaudu võiks rahva tootlust märksa vähema produktide tarvitamise juures palju paremale järjele seada. Kokkuhoidmine seemnekülvi alal tuleks toetuse andmise kaudu reaskülvimasinate muretsemisega läbi viia.

Piimaasjanduse, karjakasvatuse ja väikeloomapidamise kõrval tuleb teravilja kasvatamist edendada, moodsate põllutööriistade ning kunst-väetisainete muretsemist soodustada ja kaalumisele võtta küsimus, kas teravilja peale ei tuleks kaitsetolli panna.

Komisjoni otsused esitatakse börsekomitee kaudu rahaministrile.

Riigiasutuste arvepidamise lihtsustamise võimalustest.

I-s.

Ajakirjanduses ja riigikogus on palju kaebatud riigiasutuste keerulise arvepidamise üle, kuid selle tähtsamate põhjuste juures ei ole peatatud.

Riikline rahandusasjaajamine jaguneb nelja peassa: 1) riikline eelarve kord, 2) riikline kassa kord, 3) riigiasutuste arvepidamise ja aruandmise kord ja 4) riigiasutuste majapidamise revideerimise kord. Kõik need osad on üksteisega tihedalt seotud, nõnda et ühe osa puudused mõjuvad ka teiste osade korraldamise peale.

Väljakujunenud rahaasjanduse riikides on enam-vähem kindlad seadused, määrused ning korraldused, kus täpselt ettenähtud asutuste ja ametnikkude talitusviisid kõigil ülaltoodud aladel. Meil aga puuduvad selgus ja kindlus pea kõigil rahandusasjaajamise aladel, missugune asjaolu riigiasutuste töötamisviisi mitmekesisuse peapõhjuseks on.

Ehk küll riigi eelarve kokkuseadmisega on meil kõige rohkem nii riigikogus kui ka riigiasutustes tegemist olnud, siiski on meie riigi eelarve nomenklatuur veel väljakujunemise ajajärgus ja teda muudetakse iga aasta. Eelarve nomenklatuuri muudatused sünnitavad aga tuntavaid raskusi nii arveraamatute konstrueerimise kui ka eelarvete kokkuseadmisel.

Teised rahandusasjaajamise alad on meil veel rohkem selgusetu.

Väheste muudatustega on meil maksivad veneaegsed arve ja revisjoni seadused, missuguseid meie oludes on paljudel põhjustel raske käsitada. Paljud Vene arveaduse §§ on näituseks täitsa ära iganevad, sest nad olid maksma pandud siis kui Venemaal puudusid kassa ja revisjoni ühtlus. Sellepärast võib nende käsitamine palju arusaamatusi sünnitada.

Uuemad Vene kassa ning asutuste arvepidamise korraldused on maksma pandud rahaministri ja teiste ministrite poolt kokkuleppe korras riigikontrolööriga. Kuid nende käsitamine on meil ka raskendatud. Esiteks olid nad ikkagi määratud Vene suurriigile ja teiseks on meil tegelikult maksev riikline kassa ning arvepidamise kord täitsa kõrvale kaldunud veneaegsetest korraldustest.

Senini „Riigi Teatajas“ avaldatud valituse määrused ning korraldused riiklise

kassa (krediidi) ning riigiasutuste arvepidamise korra kohta on aga liig lakoonilised, et sealt riigiasutused enda arvepidamise korraldamiseks palju välja lugeda suudaksid.

Riigiasutuste arvepidamise asjus näituseks on 1919. a. lõpus Ajutise Valitsuse poolt määrus maksa pandud.

Selle määrusega on muudetud veneaegsed riigiasutuste põhimõtted. N. n. „kameraal“ raamatupidamise süsteemi asemel on ette kirjutatud „Itaalia kahekordne“ raamatupidamise süsteem.

Uue süsteemi sisseseadmine aga jäeti asutuste raamatupidajate hooleks, kelle seas algusaastatel vähe riigi rahaasjanduse tundjaid oli.

Praegu on riigiasutuste raamatupidajad muidugi rohkem asjasse süvenenud ja vanad puudused parandatakse järk-järgult. Pealegi on 1922 aastast alates riigiasutustele täitmiseks üldised aruandmise vormid „Riigi Teatajas“ avaldatud, mis asutuste raamatupidajatele võimaldavad ka arvepidamise detailisid vastavalt ühtlase aruandmise nõuetele sisse seada.

Kuid aruandmise ühtlus ei määra lõpulikult ära asutuste arvepidamise ühtlust ühesuguste operatsioonide suhtes. Igal raamatupidajal jääb võimalus aasta jooksul raamatuid enda äranägemise järele pidada, tehes tarvilikke kokku- ning väljavõtteid raamatutest kuu ja aasta aruannete nõuetele vastavalt.

Ühtlane arvestamise siht – aruandmine – saavutakse mitmekesise arvete pidamisega, mis ühisele majapidamisele (riigile) soovitav ei oleks.

Riigiasutuste arvepidamise alal on tarvilik lähemal ajal ka ühtlusele jõuda.

Kuid eestkätt tuleks lahendada raamatupidamise süsteemi küsimus üldse, sest seal kus asi, võib olla, nõuab üldist reformeerimist, üksikute detailide parandamisega kaugele ei jõuta.

Võib juba ette ütelda et 1919. aastal meil õige vähe kogemusi oli riiklise arvepidamise jalule seadmiseks. Teoreetiliselt võib õige palju arvete kombinatsioone välja töötada, kuid ainult töö kogemus näitab, missugused arved elujõulised ning arvete kombinatsioonid tarvilikud on.

Kahekordne Itaalia raamatupidamine on küll geniaalne ülesleid majapidamise väärtuste ja operatsioonide arvestamise alal, seda ei saa keegi salata. Kuid riigi majapidamises tarvitusele võetuna puhtal kujul on ta õige vähe aidanud riigi rahaliste operatsioonide registreerimist lihtsustada

ning aruandmist nende operatsioonide üle sisulikumaks ja piltlikumaks teha.

Prantsusmaal, näituseks, oli juba enne suurt revolutsiooni kahekordne raamatupidamine riiklistes asutustes tarvitusele võetud, kuid parim Prantsuse budgeti ja kontrolli tundja Storm tõendab, et kahekordne raamatupidamine riigi majapidamises sünnitab suuri raskusi revideerimise alal.

Üle 150 aasta tagasi oli ka Austria riigiasutustes tarvitusele võetud kahekordne raamatupidamine, kuid õige pea mindi kahekordselt raamatupidamiselt, mis riiklisele asjaajamisele ei vastanud, kameraal süsteemi juure.

Vene arveseadustes (üld. arveseadus § 94) on ka ettenähtud, kus tarvilik, raamatupidamine kahekordse viisi järele.

Kahekordne raamatupidamine oli ka tarvitusele võetud Riigi Pangas, riigi tehastes ja muudes riigi ettevõtetes, kus majandus puhtakasu kalkuleerimisega, ning suure arvu korrespondentidega tegemist. Kuid eelarve alusel tegutsevates riigi-asutustes ja renteides oli arvepidamine lihtsamale raamatupidamise viisile rajatud.

Isegi Itaalias, kahekordse raamatupidamise sünnipaigal, ei leitud võimalikuks kahekordset raamatupidamist puhtal kujul riiklistes asutustes sisse seada.

Kõik ülemaltoodud asjaolud lasevad oletada, et kahekordne raamatupidamise süsteem kaugelt see ainuõigusline ja parim riiklise majapidamise operatsioonide arvestamise süsteem pole.

Ikka vaks vahet on riiklise ja merkanitiil majapidamise operatsioonide ja sihtide vahel. Sellepärast võivad nende operatsioonide registreerimise vormid ka erineda.

Seega oleks siis riigiasutuste arvepidamise ühtlustamine ja lihtsustamine seotud riiklise arvepidamise süsteemi valimisega. Kuid ainult arvepidamise süsteemi muutmisega ja parandamisega ei saavutata lõplikku riigiasutuste arvepidamise lihtsustamist.

Uuema aja riikline rahaasjandus on rajatud n. n. ühise kassa põhimõttele. Meil on see põhimõte ka aluseks võetud, kuid väga puudulikult läbi viidud.

Näituseks, riigi kuludeks summade väljamaksmise alal on meil vabadussõjast saadik n. n. „avanside“ süsteem sisse juurdunud. Krediidi käsutajal (minister või temale alluva asutuse juhataja) on võimalus igal ajal E. Pangast enda krediidi arvelt raha välja võtta kas või terve krediidi summa ulatuses, ja pärastpoole riigi võlausaldajaid otsekohe enda kassast rahuldada.

Arusaadav on veel niisugune talitusviis sõja oludes, kus mõnikord kiirelt tegutseda tuleb; rahu ajal on ta ebaloomulik.

Avanside süsteemi laialdane tarvitamine on alati sünnitanud riiklises rahaasjanduses suuri segadusi, kuritarvitusi ning aruandmise hiljaks jäämist. Mõnedes riikides on selle tõttu sõjaegetest aruannetest lihtsalt loobuda tulnud.

Avansi summa väljamaksmine ühisest riigikassast (E. Pank) ei ole veel lõpulik kulu. Kulu summa tehtakse kindlaks alles peale avansi aruande esitamist.

Kuid riikline asjaajamine nõuab lihtsustamist, ja selle tõttu loetakse pea igal pool riigikassadest väljaantud avansid riigi kuldiks. Sellega saavutakse riigiasutuste kulude eelarve täitmise ning riigikassa väljaminekute summade kokkukõla.

Arusaadav, et laialdase avansi süsteemi tarvitamise juures nagu meil, võib niisugune lihtsustamine aruannetes suure % fiktiivseid kulusid esile tuua.

Sellepärast on arvepidamise suhtes tähtis võimalikult piirata avanside väljaandmist ainult hädatarvilikkude avansideni, (sõidukulud, väikesed majapidamise kulud, erakorralised juhtumised) kuna kõik muud kulud tasutakse riigikassast (E. Pangast) otsekohestele riigi kreditoridele, krediidi käsutaja maksuorderite ettenäitamisel.

Seeläbi kaoksid ühtlasi asutuste arvepidamisest ära mõned arvestamise vahelülid: 1) E. Pangast raha saamine asutuse kassasse; 2) asutuse kassast raha väljamaksmine avansi saajale; 3) avansi aruannete järele summade ülekanndmine kuludesse, missuguste operatsioonide registreerimine märksa kulude arvestamist ning nende revisjoni raskendab.

Peale kõige suurendaks asutuste kassade ärakaotamine riigikassa fondi E. Pangas.

Teiselt poolt lonkab meil ühise kassa põhimõtte riigi sissetulekute alal.

Selle asemel, et maksjaid E. Panka saata, võtavad mõned asutused tulusid ise vastu, neid pärastpoole üle andes.

See asjaolu sünnitab samuti üleliigset arvestamist, aruandmist ning revisjoni.

Üldse tuleks maksta panna põhimõtte, et ministriumid ja nendele alluvad asutused (väljaarvatud mõned üksikud: riigiraudteed, post) ise raha ei maksaks ega vastu ei võtaks, vaid korraldaks ainult maksudokumente. Seeläbi võidakas asutuste asjaajamine oma lihtsuses, ning hoitakse ära paljud kuritarvitused.

Riigi raudteede 1923. a. tegevusest.

E. Timma.

II.

Lähematel aastatel kavatakse osa teed 110 km. ulatusel põhjalikult parandada uute kõvendatud sideosade teesse panemisega ja liiprite arvu suurendamisega ühe km. peal, mis roobaste vahetuse asemel on kavatud ja millega suured kulud kokkuhoitud saavad. See kavatus saab teostatud 4 aasta jooksul, kus iga aasta 28 km. teed kõvendatud ja parandatud saab. Üleüldine pöörangute arv on

laiaroopalisel teel 1188 tükki,
kitsaroopalisel 231 „

Aruande aasta jooksul on väljamaalt 12 komplekti uusi pööranguid kõvendatud tüübi järele tellitud ning käesoleval aastal on kavatus veel 25 komplekti juure tellida. Peale selle on algus tehtud pöörangute kiviprügi peale asetamisega vastavalt praeguse aja liikumise nõuetele.

Teede ballasteerimiseks, tõstmiseks ja aukude parandamiseks on aruande aastal ära tarvitatud:

liiva	49.069 kantmeetrit
kruusa	11.355 „
Kokku	60.424 kantmeetrit

Endise aastaga võrreldes on ballasti tarvidus suurenenud umbes 15%. Lähematel aastatel kavatakse peateid kiviprügi katma hakata, mis majandusliselt väga tähtis on, sest sellega saab liiva kadumine tolmamise ja vihmasadude tagajärjel ära hoitud ja tolmu kahjulik mõju veereva koosseisude peale märksa vähendatud.

Osa tees olevatest liipritest, mis enne ilmasõda teesse paigutatud, on imbutud, aga ilmasõja viimastel aastatel ja pärast sõja lõppu on teesse vahetud ainult imbutamata liiprid, millede vastupidavus keskmiselt 5 aastaga piiratud on. Selle tõttu on ka nende vahetusprotsent võrdlemisi suur ja sünnitab suuri kulusid. Nende kulude vähendamiseks on ehitatud Valgas imbutustehas, mis aruande aastal valmis sai ja oma tegevust algas. Sellest ajast peale saavad ainult imbutud liiprid peateesse paigutatud.

Üleüldse on aruande aasta jooksul vahetatud:

a) liipreid: laiaroopalisel teel 194.415 tükki,
 „ kitsarooralisel „ 31.144 „

Kokku 225.559 tükki,

nendest imbutud laiarpl. teel 134.694 tükki,
 „ „ kitsarpl. „ 731 „

Kokku 135.425 tükki,

b) pöörangu prusse laiarpl. t. 41 kmpl. = 8540
 (j. m.

„ „ kitsarpl. t. 2 „

c) sillapruse: 257 tükki mitmes. suuruses.
 Läänud aastal oli väljavahetud liiprite arv 158.159 tk., sellega on aruande aasta jooksul vahetatud liiprite arv tõusnud umbes 43% võrra.

Imbutud liiprid paigutakse peaaesjalikult järkvahetusel peateesse, kuna peateest väljavõetud enam vähem kõlbulikud liiprid jaama ja kõrvalteedesse paigutakse.

Üldises tees olevate imbutud liiprite arv on käesoleval ajal umbes 60%.

Aruande aastal algas, nagu juba eespool tähendatud, liiprite imbutustehas oma tegevust. Tehas on niiviisi sisseseatud, et imbutamist kahe süsteemi järele võib toimendada: õlidega ja sooladega. Tehas võib kolme vahetusega töötades 24 tunni jooksul üle 1500 liipri imbutada.

Aruande aasta jooksul kujunes imbutustehase tegevus järgmiselt:

Imbutud sai

1) laiatee liipreid	210.380 tükki.
sellest põlevkivi õliga	8.000 „
„ fluoksjidiga	22.000 „
„ basiliidiga	180.380 „
2) kitsatee liipreid	5.539 „
3) pöörangu prusse laiaroop.	61 kompl.
„ „ kitsaroorop.	16 „
4) sillapakkusid	338,5 kant mtr.
5) muud metsamaterjaali	52,5 „ „

Kokku on imbutud puumassi 22.185 kant mtr. Ühe kantmeetri puumassi imbutamine läks maksma 694,5 mrk. ehk ümberarvatult ühe laiatee liipri peale 69 mrk. Imbutustehase ehitus läks 17.738.347 marka maksma.

Kunsthituduste alal on peaaesjalikult sõja ajal purustatud ja ajutiselt parandatud sildade ümberehitamisega tegemist tehtud, missuguste arv oli 62. Sillad avarusega kuni 4 meetrit on suuremalt osalt paran-

datud ja kordaseatud, kuid siiski ootavad veel umbes 35% nendest järjekorda.

Suurematest ehitustöödest sel alal tuleks nimetada: uus sild üle Naroova jõe avausega 140,88 mtr. Selle silla ehitusega tehti algust 1921. a. ja lõpetati ning avati liikumiseks 1923. aasta detsembrikuul. Peale selle ehitatakse kindla kava järele puusillad raudbeton katte peale ümber, mis majanduslisesult kasulikumad on.

Üldse on aruande aasta jooksul 12 silda ja üks toru raudbeton katte peale üle viidud, nendest üks sild ühes tugede ümberehitusega. Peale selle on 2 silda betonitorudeks ümberehitatud ja paljudel sildadel pealisehitus uuendatud.

Sõjaaastatel kannatada saanud jaamahoonete, ametiruumide ja töökodade kordaseadmise peale on raudtee viimastel aastatel suuremat hoolt kannud. Haapsalu-Baltiski-Tallinna liini suuremad ehitustööd olid: piimalaadimise platvorm Paliveres, suure kiiruse kaubaait Kloogal, katusekivide tehase hoone ja mitmesugused kuurid Nõmme jaamas. Peale selle sai 1923. a. algus tehtud Nõmme jaamas I (Nõmme) tee ja ehituse jaoskonna kontori ja eluhoone ehitusega.

Jaamahoonete ehitusega on aruande aasta jooksul algus tehtud Pedja ja Keeni jaamades, ning piirijaamades Valgas ja Irboskas on ette võetud jaamahoonete laiendamise ja tollihoonete ehitamine. Peale selle tuleks suurematest ehitustöödest nimetada: põlevkivi kuur ja uus depoo Tapal, tee ja ehituse jaoskonna kontor Tartus, raudbeton katuste ehitamine Tartu ja Valga depoodes, kaubaplatvorm Pedjas, reisijate platvorm Mägistel, suure kiiruse kauba platvorm Võrus, põlevkivi kuur Valgas, poolkasarm 612 km. peal jne.

Kitsarooralisel raudteel algati Järva-Jaani ja Esna jaamades uute jaamahoonete ehitamisega, missugused ehitused käesoleval aastal valmis saavad.

Korterite kriis raudteel on samuti terav, nagu meie suuremates linnades. Selle kõrvaldamiseks on raudtee valitsus nii mõndagi ära teinud. Üleüldine korterite arv raudteel on 1630, pinnaga 32.542 ruutmeetrit, kuna määraliste teenijate arv on 7189. Kuigi kõiki määralisi teenijaid korteritega varustada võimata on, siiski oleks tingimata tarvis raudtee ja ehituse osakonna andmete järele ehitada veel korterisi 1366 isiku jaoks üleüldise pööranda pinnaga 66,995 mtr. Läänud aastatel on eluhoonete ehitusega algus tehtud Tapa jaamas, kus korterite puu-

dus iseäranis suur oli. Ehitatud sai 3 elumaja 26 elukorteriga, mis aruande aastal valmis said. Samuti on Nõmmel kaks vana barakki eluhooneteks ümberehitatud. — Peale selle on suuremad korterid kaheks jaotatud, et võimaldada suuremale teenijate arvule korterit anda.

Käesoleval ajal ehitab osakond eluhooneid kindla kava järel, mis 5 aasta peale jaotatud on, äratarvitades iga aasta 25.000.000 marka.

1923. aastal on järgmiste eluhoonete ehitusega algust tehtud:

1. Tallinnas, Tehnika tän. nr. 16, — 23 korteriga; 2) Tallinnas, Kopli tän., — 7 korteriga; 3) Nõmme I tee ja ehituse jaoskonna maja, — 2 korteriga; 4) Kohtla jaamas, — 1 korteriga; 5) Komarovka jaamas, — 2 korteriga; 6) 612 km. peal, — 3 korterit. Kokku 6 maja 38 korteriga. Suuruse järel jagunevad need korterid: a) 45–55 ruutmeetrit — 17, b) 60–90 ruut mtr. — 5, c) 90–110 r. mtr. — 11 ja d) 110–120 r. mtr. — 5 korterit.

Peale selle on uute jaamahoone te projekterimise juures silmas peetud korterite ehituse võimalust jaamahoone teisele katuse alusele korrale. Nii on praegu ehituselolevates jaamahoonetes — Pedjal, Keenis, Järva-Jaanis ja Esnas 6 korterit ettenähtud, igaüks pinnaga 45–60 ruutmeetrit.

1924. a. on ettenähtud ehitada 48 korterit üldpinnaga 2580 r. mtr. järgmistes jaamades: Nõmmel, Tallinnas, Tapal, Kohtlas, Tartus, Irboskas ja 101 km. peal.

Aruande aasta jooksul on raudtee hoonete ja ehituste üldine pind tõusnud: a) laiaroop. teel 307.773 r. mtr. pealt 310.063 r. mtr. peale;

b) kitsaroop. teel 17.060 r. mtr. pealt 17.363 r. mtr. peale.

Sellest on elumajade üldpind laiaroopalisel 152 r. mtr. võrd (enne 23.885 r. mtr.) suurenenud.

Raudteede kapitaalväärtust ei ole võimalik käesoleval ajal täpselt kindlaks teha sellekohaste hindamise dokumentide puudusel. Alljärgneva tabeli kokkuseadmisel on raudteevalitsus aluseks võtnud vastavate Vene raudteede liinide keskmise väärtuse, mis ühe kilomeetri laiaroopalise peatee peale keskmiselt 50.000 kuldrubla ja ühe kilomeetri kitsaroopalise peatee peale 25.000 kuldrubla välja teeb (ilma veereva koosseade hinnata). Sel teel saadud summad on ümberarvatud Eesti markadeks arvesse

võttes läinud aastast rahakursi: 1 kuldrubla — 185 Eesti marka.

Liini nimetus	Peatee pikkus km.	Väärtus kuld-rublades	Väärtus E. markades (ümarmargus.)
1. Haapsalu-Baltiski-Tallinn	126,5	6.328.600	1.171.791.000
2. Tallinn-Tapa	77,5	3.878.200	717.467.000
3. Tapa-Narva-Vene piir	141,5	7.078.150	1.308.458.000
4. Tapa-Valk-Läti piir	197,2	9.863.150	1.824.683.000
5. Valk-Irboska	122,8	6.144.550	1.136.742.000
Kokku	665,8	33.292.650	6.158.141.000
6. Kitsaroorpalised teed	119,4	2.986.750	552.548.000
Kokku	785,3	36.279.400	6.710.689.000

2. Liikumise osakonna tegevuse aruanne.

Liikumise osakonna ülesanded on raudtee veereva koosseade, vagunite ja vedurite eksploateerimine, rongide liikumise korraldamine, liikumise, veo tariifi määruste täitmise juhtimine ja järelvalve, vedude alal pretensioonide lahendamine, raudtee telegraafi- ja telefoniliinide korrashoid ja uuendus.

Sellest tööst annavad selgema pildi allpool toodud tabelid ja andmed:

Reisijate üldarv	Laiaroorpalisel		Kitsaropl. III kl. *)	Kokku
	I ja II kl.	III kl.		
1920. a.	197 941	2 700 606	236.900	3.135.447
1921. a.	128.249	2.918.566	140.095	3.186.910
1922. a.	171.369	3.378.093	168.151	3.717.612
1923. a.	256 796	4.555.611	229.961	5.042.365
Reisijate kilomtr. arv:				
1920. a.	19.611.116	176.761.026	5.247.650	201.619.792
1921. a.	13.514.268	168.534.300	3.218.707	185.267.275
1922. a.	17.066.589	185.825.175	3.728.477	206.690.241
1923. a.	21.821.071	223.292.028	5.512.334	250.625.434
Keskmise sõidu pikkus.				
1920. a.	99	65	22	
1921. a.	105	58	22	
1922. a.	99	55	22	
1923. a.	85	49	24	

Need andmed kujutavad reisijate veo arenemiskäiku. Üldine reisijate arv on

*) Riigi kitsaroorpalistel teedel olid ainult III klassi reisijate vagunid liikumas.

järjekindlalt kasvanud iga aastaga ja 1923. a. suurenenud 60% võrreldes 1920. aastaga. Vaadates aga klasside järele, näeme, et reisijate vedu on 1921. a. eelmisest aastast 35% ümber langenud, 1922. a. jälle tõusnud ja 1923. a. suurenenud juba 31% 1920 aasta arvust. Teise klassi reisijate arvu järsu langemise põhjuseks 1921. a. tuleb lugeda tariifi tõstmist sel aastal 25. jaanuarist 1 mrk. 50 pealt 2 mrk. 50 pn. peale km. pealt. Selle tõttu on osa II kl. reisijatest läinud üle III kl.; kui aga sama aasta 1. detsembrist sai tariif alandatud 2 mrk. peale, suurenes II kl. reisijate arv uuesti, iseäranis tuntavalt 1923. aastal. III kl. reisijate arv 1921. a. on tõusnud osalt II klassist üleminejate arvel, osalt reisijate liikumise suurenemise puhul.

Vaadates andmeid reisijate kilomeetrite ja keskmise sõidupikkuse kohta, näeme siin kõikumist; 1921. a. on reisijate kilomeetrite arv langenud, järgmisel aastal tõusnud ja 1923. a. suurenenud 24% võrra 1920. a. arvust. Siin tuleb jälle arvesse võtta tariifi kõrgenduse mõju, mis III kl. kaugemaareisijate arvu vähendas, nagu seda keskmise sõidukauguse vähenemine 65 km. pealt 58 km. peale näitab. Järgmistel aastatel on küll reisijate kilomeetrite arv ka märksa tõusnud, kuid keskmiste sõitude pikkus on ikkagi vähenenud (I/II kl. — 99 km. pealt 85 km. peale ja III kl. 65 km. pealt 49 km. peale). Seda tuleb seletada lühikemaalse, linna lähedaste sõitjate arvu tõusuga; näit., Nõmme jaama piletite müük on 1920. a. 184.000 pealt tõusnud 1923. a. 401.000 peale.

Parema ühenduse loomiseks on mõned soodustused kätte saadud. 1920. detsembrist

kuul pandi kurseerima magamisvagnid Tallinn-Valga ja Tallinn-Narva liinidel. Pesuga said kõik magamisvagnid alles 1923. a. varustatud. 1920. a. lõpetasid reisijate rongid oma käiku piiri jaamades ja edasi üle piiri sõiduks tuli tarvitada üleande rongisi ümberistumisega, mis suuri raskusi ja aja kulu sünnitas. 1921. a. said käima pandud Tallinna-Riia vahel otsekohesed rongid, mille läbisõidu aeg vähenes 22 tunni (1920. a.) pealt 13 tunni peale sinna sõidul ja 11 tunni 50 min. peale tagasi sõidul. Aruande aastal pandi käima veel II ja III kl. otsekohesed vagnid Tallinn-Leningrad-Moskva vahel, mille tõttu ära kadusid ümberistumised Narvas, Jamburgis ja Leningradis.

Järkjärgult on reisijate vagnid paremasse korda seatud, küünlavalgustuse asemel elektrivalgustus sisse seatud, reisijate rongide arvu ja nende kiirust suurendatud.

Bibliograafia.

Toimetusele saadetud kirjandus.

- „Maaomavalitsus“ nr. 8. August 1924.
- „Eesti Politseileht“ nr. 31. 16. augustil 1924.
- „Eesti Politseileht“ nr. 32. 23. aug. 1924.
- „Majaomanik“ nr. 31. 21. augustil 1924.
- „Eesti Mets“ nr. 15/16. August 1924. a.
- „Loodus“ nr. 7. Juuli 1924. a.
- „Agronoomia“ nr. 8. 1924.
- „Aed“ nr. 8. Juuli 1924.
- „Sõdur“ nr. 34. 23. augustil 1924.

Kroonika.

Eesti.

Kaubandusline läbikäimine nõukogude Venemaaga.

1.—8. augustini on Eestist raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu nõukogude Venemaale saadetud:

1. Eksportkaupe.

13 vagunit ajalehepaberit, kaal 165,4 tonni ja 1 vagun segakaupa, kaal 1943 klgr.

2. Transiitkaupe.

1 vagun segakaupa, kaal 10,3 tonni.

Sama aja jooksul on nõukogude Venemaalt raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu Eestisse tulnud:

9 vagunit Siberi võid, kaal 96,7 tonni; 10 tsis-terni naftat, kaal 126,3 tonni; 3 vag. linu, kaal 24,5 tonni ja 1 vagun metsloomade nahku, kaal 1015 klgr.

8.—16. augustini on raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu nõukogude Venemaale saadetud:

1. Eksportkaupe.

44 vagunit ajalehepaberit, kaal 551,7 tonni.

2. Transiitkaupe.

10 vagunit heeringaid, kaal 156,4 tonni; 1 vag.

koorelahutajaid ja nende osasi, kaal 9,5 tonni; 2 vag. paberossikesta paberit, kaal 11,9 tonni ja 1 vagun puuvillast riidet, kaal 3456 klgr.

Sama aja jooksul on nõukogude Venemaalt raudteed mõõda Narva ja Irboska jaamade kaudu Eestisse tulnud:

4 vagunit takku, kaal 16,5 tonni; 9 tsisterni bensiini, kaal 106,2 tonni, 11 vag. Siberi võid, kaal 109,2 tonni ja 1 vagun pruugitud majakraami, kaal 346 klgr.

Ametlikud teated kaubandustööstusministeeriumilt.

Läti.

Tolliliit. „Jaunakas Sinas“ kirjutab: Kuni Läti-Eesti tollitariifi ühtlustamise tähtajani on veel ainult umbes 3 kuud aega, kuid selles küsimuses ei ole veel sammusid tehtud. Eesti on ilma vähema kokkuleppeta Lätiga kõrgendanud sisseveotollit ja valinud teise rahaüksuse – krooni. See toob tollitariifi ühtlustamise suure segaduse. Lätile on Eesti viivitamine palju raskusi sünnitanud. Kõigepealt – mittearvulise viisiil on pikale veninud kaheksa tollitariifi viisiil sisseadmise. See asjaolu on omakorda jätnud mõju kaubalepingu sõlmimise peale teiste riikidega. Viivitamise tagajärjesid saab tunda ka Eesti. Tulevat aastal seatakse Lätis sisse, ripumatult läbirääkimistest Eestiga tollitariifide ühtlustamise asjus, kaheksa sisseveotollitariifid: minimaalsed riikidele, kellega juba sõlmitud kaubalepingud ja maksimaalsed neile, kes veel Lätiga oma vahetõrke korraldanud ei ole. Viimaste hulka kuulub ka Eesti ja nüüd tulebki nii välja, et Eestil, kelle kaubanduses on mõeldud kaugemale suuremast enamsoodustuse põhimõttest minevad eesõigused – tuleks vastupidistega leppida, s. o. maksimaaltariifidega. Soovitatav oleks ka Eesti tagasipöördumine Tallinna pankade konverentsi otsuse juure ühesuguse rahaüksuse – frangi sisseadmise kohta kõigis Balti riikides. (B).

Läti tööstuse arenemine. „Latvijas Kareivis“ 15. augustil: Ehk küll Läti juba endistest aegadest loetakse tähtsamaks vahetuse kohaks Ida ja Lääne kaupadele, siiski hakkas tööstus siin arenema alles mõõdunud aastasaja lõpul, mil kõigekõrgema tšiu-seni jõudsid ühenduse magistraalid, mis ühendasid Balti merd laialdaste Vene tarvitajate ringkondadega. Väljamaa kapitaal oli huvitatud sellest uuest turust ja tööstuse ettevõtteid praeguse Läti territooriumi piirides kasvasid kiirelt. Pärast 1900 a. algas tööstuse kriis, mille tagajärje veel lähematel 10 aastatel määrgata võis. Oma kõrgema arenemisjärgule jõudis tööstus maailmasõja algul.

1900. a. oli Lätis 478 vabrikut 6200 töölise, saaduste väärtus aastas K. Rbl. 120 994.500.–

1910. a. oli Lätis 782 vabrikut 93.343 tööl., saaduste väärtus aastas . 196.726.300.–

Sõda ühes vabrikute ja töölise sundusliku evakuatsiooniga 1915. a. hävitas lõpuliikult meie tööstuse, jättes uhkete ja laialiste vabrikute asemele vaid lagedaid müüre ning ahervarse.

Areneva suurtööstuse saaduste väärtust kindlaks määrata on raske. Sest meie praegusaaja tööstus põhjeneb peamiselt nende tootesainete ja poolvabrikate ümbertöötamisel, mis seks otstarbeks

väljast sisse veetakse. Selle tõttu on raske ja sagedasti koguni võimata konstateerida faktilist omamaa saaduste osa, mis kuulub meie kui tööstusriigile.

Iseloomulik on elektrimootorite paljunemine 1922 aastal aurumasinate arvel, mis võrreldes 1921 aastaga on vähenenud 113 üksuse võrra.

Ka sellest, kuigi võrdlemisi piiratud arvulise materjalist võib näha, et meie tööstus järjest kasvab ja areneb, valmistades esialgu kaupu rohkem sisemaa turule ja ainult piiratud määral ekspordit jaoks naaberriikidesse.

Täielikult valmis meie tööstuse vabrikate on ekspordeeritud väljamaale arvates nende väärtust tuhandetes latides:

1920 aastal Ls.	45,6 eest
1921	2.443,6
1922	10.977,4
1923	12.205,9

mis esiosa keskmiselt moodustab ainult umbes 10% kogu meie ekspordist

Rootsi.

Rootsi juunikuu väliskaubanduse bilans oli 18,2 miljoni krooniga aktiivne. Juba maist peale oodatud bilansi paranemine sai alles juunis suurenenud puu ja paberimassi väljaveo tõttu ilmsiks tulla. Kui vaadelda Rootsi väliskaubandust kuudes aastote viisi, siis võib siin teatud suurt järjekindlust täheldada: passiivsus, mis aasta esimesel neljal kuul harilikult suur, alaneb mais tuntavalt ning läheb juunis aktiivsuse peale üle. 1923. aasta juuni kaubabilans oli ainult 1,2 miljoniga aktiivne, sellepärast teenib käesoleva aasta juuni väljaveo ülejääk, 18,2 miljoni krooni, iseäralist tähelepanu. Kuid aasta 6 esimese kuu väliskaubanduse bilans on siiski 156,5 m. krooniga passiivne, natuke parem, kui 1923 aastal, kus tähendatud arv samal ajal 166,6 miljoni krooni ulatas.

Kuidas käesoleva aasta kaubabilans, võrreldes 1923 aastaga, kujuneb on raske ütelda, tohiks aga oletada, et võrdlemisi hea viljasaak selleks kaasa mõjub, et teravilja ja jahu sissevedu, mis 1923 aastal kaubabilansi passiivsuse nii suureks tegi, tuntavalt vähem on

Rootsi kaubandusminister Vohlin jõudis juuli lõpul oma väljamaareisil tagasi ning andis praeguse kaubandusliku olukorra üle järgmise ülevaate: Rootsi ökonomiline olukord on peale 1920–1922 kriisiga aastate stabiilseks muutunud, mida ka väliskaubanduse statistikast näha võib. Tuntavad on ikka tootlusel raskused, kuid tööpuudus on, praktiliselt oeldud, kadunud, sellevastu on teatav töölise puudus ilmsiks tulnud. Ei saa aga märkimata jätta, et väljarändamine rekordarvuni jõudnud on, viies maalt välja kõige paremaid ning energilisemaid töölisi.

Rootsi ekspordil on paljude raskustega võidelda: üksikud head väljaveo turud on sisemiste kriiside tagajärjel Rootsil kaduma läinud, teistes ei luba valuutaraskused kõrgeväärtusilisi ning ka kallimaid Rootsi kaupu sisse vedada ning, kolmandaks, on üksikutes maades kõrgendatud tollimäärid Rootsi väljaveole takistuseks. On tarvis ainult meele tuletada, et Saksamaa Rootsist 1923 aastal 90 miljoni krooni eest sisse vedas, 1911–1915 aastatel aga umbes 230 m. krooni eest aastas; samuti Austria, kes 1923 aastal ainult 1 m. krooni eest 12 miljoni krooni vastu varemalt Rootsi saadusi tarvitas. Praegu ei ole Rootsil-

väljamaa protektsionism veel mitte nii märgatav, kuna Rootsi pea väljaveoaine — puu — järele üle terve ilma tarvidust tuntakse, kuid on üksikuid tööstusalasid, mis väljamaa tollikõrgenduste all kannatavad. Üldiselt on Inglise dominiioonides — seega üle terve ilma — moderniseerimisprotsess käimas: need tahavad ajakohasteks riiklisteks üksusteks saada, produtseerides ise seda, mida nad tarvitavad ning vähendades seega impordi minimumini. Protsess on alles alanud, tema läbiviimine võtab palju aega, kuid sellega tuleks Rootsi eksportööridel juba nüüd rehkendada. Valitsuse kaubanduspoliitika ei saa siin mitte palju ära teha, peatulesanne jääb ikka väljavedajate eneste peale.

Lõpuks avaldas kaubandusminister oma rõõmu, missuguse respektiga väljamaal Rootsi eksportööridest ning nende tööst räägitakse ning kiitis Rootsi Londoni ja Pariisi kaubakodade tegevust, missugused selleks palju kaasa aidanud, et Rootsi praeguse olukorran joudnud on.

Teated ettevõtete tegevusest.

Ärikalender.

4. septembril.

O/ü. „Domus'e“ erakorraline peakoosolek kell 6 p. l. Vana Posti tän. 1.

Tähtsamad vähempakkumised.

Riigi raudteevalitsus (Tallinnas, Tehnika t. 16, tuba 18), kinnisel, 3. sept. s. a. kell 10 homm. — suuremal arvul küttepuid.

Uued seadused ja määrused.

Teedeministri määrus posti määrustiku osalise muutmise kohta. Määrustiku § 560 täiendatakse järgmiselt: „Kui isik või asutus, kelle nimele postitsekk välja kirjutatud, postitseki teisele isikule või asutusele rahasaamiseks edasi annab, kirjutab tsekiomanik tahaküljele selleks määratud kohale oma nime. Tsekiisaaja võib samal teel tseki jälle kolmandale isikule või asutusele edasi anda, oma nime esimese allkirja alla kirjutades, jne. Tsekiisaaja vastutab tsekiandja allkirja tõelikkuse eest“. (R. T. nr. 105/106—1924. a.).

Isiklikud teated.

Abielu varanduste lahutamise lepingud. Anton Tassa ja Kludine (Kladine) Tassa, sünd. Räämet; Heinrich Ryback ja Eida Ryback, sünd. Delsky; Eduard Jaani p. Krusten ja Lydia Andrei t. Krusten, sünd. Kokk; Eduard Kaarli p. Sakk ja Vladislava Joosepi t. Sakk, sünd. Kleinot, esimese mehe järele Fein; Ernst Veisbach ja Ella Veisbach, sünd. Schmiedefeldt; August Soodla ja Juliane-Rosalie Soodla, sünd. Hedasing; Hirsch-Hanel Abeli p. Rabinovitsch ja Roche Mosese t. Rabinovitsch, sünd. Jakobson.

Varanduste hoolekanne.

Alde-Rosalie Märdi t. Särg'i sünd. Maasing'i, Helene Vassiili t. Prilisajev'i, Eleonore Johani t. Msörhanian'i, Jaan Jakobi p. Kips'i, Anna Jüri t. Västriku, Antonina Asikova, Peeter Grigori p. Sergejev'i, Blok'i (eesnimi teadmata) ja Aleksander Veh'i varanduse üle on hoolekanne sisse seatud. (R. T. nr. 104—1924.).

Vassiili Aleksandri p. Filippov'i, Viktor Leopold'i p. Franseni, Clifton'i, Ljubovja Sergei t. Drushina-Artemovitsch'i, Olga ja Antonina Ivani laste Drushina-Artemovitsch'i, Aleksandra Berendts'i, Ekaterina Ivani t. Drushina-Artemovitsch'i, Solotuhin'i varanduse üle on hoolekanne sisse seatud (R. T. nr. 107—1924.).

Hoolekande alt vabastamine.

Emilie Ruuse isik ja varandus on hoolekande alt vabastatud (R. T. nr. 104—1924.).

Kaubalaadimised riigi raudteel.

Üksikutel nädalatel on meie era-kokkuvõtte järele riigi laiaroopalisel raudteedel kaupe laaditud järgmisel määral (vagunid):

	5—12. juuli	12—19. juuli	19—26. juuli	26. juuli 2. aug.	2—9. aug.	9—16. aug.
Teravilja ja jahu . . .		87	46	29	39	62
Kartulid . .	13	13	2	2	—	—
Elusloomi . .	55	58	40	104	58	66
Linu . . .	8	7	7	3	3	2
Põletispuid .	138	189	152	255	225	271
Muud metsamaterjaali .	649	546	577	559	543	556
Põlevkivi . .	79	136	201	189	187	197
Muud era-kaupa . .	1209	993	942	943	1009	1187
Kokku . .	2206	2029	1969	2084	2064	2341
Raudtee veod	348	308	337	319	296	270
Kokku laaditud . . .	2554	2337	2304	2403	2360	2611

Tallinna laiaroopalisesse kaubajaama on samade aegade jooksul sisemaalt sisse tulnud:

	15—23. juuli	23—31. juuli	1—7. aug.	7—15. aug.	15—23. aug.	23—31. aug.
Teravilja ja jahu . . .	2	3	2	4	7	21
Kartulid . .	1	3	1	4	3	—
Põletispuid .	198	183	204	166	198	233
Metsamaterj. .	210	199	162	186	161	196
Linu ja takku	3	2	1	3	—	2
Muud erakaubad . .	81	93	83	101	125	97
Põlevkivi . .	24	27	26	36	31	63
Kokku . .	519	510	479	500	525	612

Tallinna börs kursisedel

		25. VIII.	26. VIII.	27. VIII.	28. VIII.	29. VIII.
1 dollar	Ostjad	450,—	—	445,—	—	438,—
	Müüjad	—	—	452,—	—	441,—
	Tehtud	—	—	460,—	—	444—442
1 naelsterling	Ostjad	2030	—	2010	—	1960
	Müüjad	—	—	2030	—	1975
	Tehtud	—	—	2030	—	1975
1 biljon Saksa r. mk.	Ostjad	107	—	105	—	103
	Müüjad	—	—	108	—	106
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Soome marka	Ostjad	1125	—	1119	—	1030
	Müüjad	—	—	1129	—	1105
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Rootsi krooni	Ostjad	12.000	—	11.900	—	11.555
	Müüjad	—	—	12.100	—	11.750
	Tehtud	—	—	12.000	—	—
100 Daani krooni	Ostjad	7300	—	7250	—	7100
	Müüjad	—	—	7350	—	7200
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Prantsuse frk.	Ostjad	2425	—	2375	—	2350
	Müüjad	—	—	2475	—	2425
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Holl. gulden.	Ostjad	17.475	—	17.350	—	16.900
	Müüjad	—	—	17.550	—	17.100
	Tehtud	—	—	—	—	17.200
1 Lat	Ostjad	87,—	—	85,—	—	82,5
	Müüjad	—	—	87,5	—	85,5
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Czechosl. kr.	Ostjad	1360	—	1300	—	1300
	Müüjad	—	—	1380	—	1350
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 Eesti kroon	Ostjad	—	—	—	—	—
	Müüjad	—	—	—	—	—
	Tehtud	—	—	121,5	—	118
100 Itaalia liiri	Ostjad	2000	—	1900	—	1925
	Müüjad	—	—	2000	—	2000
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Norra krooni	Ostjad	6240	—	6225	—	6000
	Müüjad	—	—	6325	—	6125
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Belgia franki	Ostjad	2235	—	2200	—	2150
	Müüjad	—	—	2300	—	2250
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Helveetsia fr.	Ostjad	8475	—	8400	—	8200
	Müüjad	—	—	8500	—	8300
	Tehtud	—	—	—	—	8350
1 Tschervonetz	Ostjad	2250	—	2250	—	2150
	Müüjad	—	—	2350	—	2250
	Tehtud	—	—	—	—	—

Tähtsamate en gros kaupade hinnad, mis läinud nädalal kauba börsel koteerimise komisjoni poolt koteeriti.

Jahud: nisu, pehme, kõrgem			Lina seemned, õli 87 ¹ / ₂ % basis fr. Tall.	—
Ameerika sort.	pd.	1040—1080	külvi 98%	pd. —
sõre Ameerika	"	1100—1150	Takud, Codilla I.	—
A/S. Rotermanni tehaste jahud:			II.	—
nisu, pehme,	"	—	Kivisüsi, auru Yorkshire 2 k. pest.	" 56—59
sõre	"	—	Newcastle	" 54—55
pehmed, teised sordid	"	—	sepa	" 61—63
Rukki jahud	"	340—360	Koks, valu	" 90—
püül	"	560—580	gaasi	" 85
Nisu, Vene	"	—	Põlevkivi, I. sort	" 10
Rukis Eesti	"	300—330	Põlevkivi, II. sort	" 7,5
Vene,	"	—	III.	" 5
Kaerad, toidu, Vene	"	285—	Raud, sordi	" 320—360
seemne, Vene	"	—	talad (T)	" 320—360
Odrad,	"	—	vits	" 450—500
Erned, rohelised, Eesti	"	—	raud plekk	" 500—540
Hollandi	"	—	tsingitud	" 800—850
Riis, Burma II.	"	820—840	Teras Inglis	" —
Kartulid, eksport fob Tallinn	"	—	Saksa	" —
piirituse	"	—	nikkel	" —
Kartuli tärklis „Superieur“	"	980—	vedru	" 520—550
Piim, pudelites	ltr.	18	tööriistade	" 1200—1400
Või, meierei, eksport	n.	145—150	talla	" —
Või siseturg	"	100—105	Malm	" 280—290
Margariin, väljamaa	"	60—65	Inglestina	" 10000—10500
Juust, kohalik Schweitsi.	pd.	2800—3000	Seatina	" 1200—1400
Kaseiin	"	700—900	Vask, plekk punane	" 4500—4900
Munad, eksport I. s. (sinine tpl.)	"	19—19,5	vaige	" 4400—4800
II. s.	"	17—18	Tsink-plekk	" 1600—1800
Kakao, Inglis	pd.	2000—2200	Masinaõli, Vene, Nobel No. 6.	" 800—840
Ameerika	"	—	Ameerika	" 780—
Hollandi	"	2600—3000	solaar	" —
Kohvi, Rio, Santos	"	4400—4800	Autolien	" 1350—1650
Kohvi, Kesk-Ameerika sordid	"	5000—6600	auto	" —
Mexiko	"	—	Tsilindriõli, Vene	" 1200—1400
Tee, lahtine Pekoe broken, Java	"	—	Ameerika	" 800—1200
Orange Pekoe, Java	"	6400—7200	Põlevkivi õli	" 180—240
Tseilon	"	7200—7600	pigi	" 250
Moning, Hiina	"	4600—5200	Nafta, Vene	" 350—360
Suhkur, peenike valge, Saksamaa	"	1080—	Ameerika	" 250—
Poola	"	—	Petrooleum, Vene	" 360—370
Czechoslovaakia	"	1100—1120	Ameerika	" 360—370
Siirup, kartuli, B 42 ^o	"	1000—	Bensiin, Vene	" 840—860
B 38 ^o	"	—	Ameerika	" 840—860
Glucose	"	975	Piiritus, eksport. (excl. vaat) fob	ltr. —
Sool, lahtine	"	62—64	Pesusooda	pd. 220—240
Heeringad Yarmouth, Mattie	tünn	—	Seebikivi 72% Inglis	" 735—745
Shotti Fulls	"	4000—4400	Parafiin 102—110 ^o	" 1400
Shotti Mat Full talve püük	"	5400—5700	120 ^o —134 ^o	" —
Matties	"	5200—5500	Parkimise ekstrakt	" —
Norra Sloe	"	—	Väävel, õie 98%	" 400
Liha, sea, I. sort	pd.	1800—1920	Värvid, nigrosin vees sulav, välj.	pd. 9300
loomaa, I. sort	"	1000—1200	tsinkvalge Saksa roh. PZ.	pd. 1880
Pekk, eksport. I s.	"	—	Prantsuse	" 1880
Heinad, aasa	vagniviisi	—	tinavalge Englise	" 1800—1880
Õlikoogid, linaseemne	"	—	ooker Prants.	" 310—400
palmi	"	240—	Väetisained, salpeeter, Norra (k. 6 pd.)	—
päevalille	"	—300	Chile	—
soja	"	370—	Superfosf. E. T. K. must kukk	—
Nisukliid	"	240—	(k. 6 pd.) 18—20% fr. Tallinn	" 795—
Rukkikliid.	"	—	Thomasjahu k.100kg. 17-18% k.	" 690—
Puuvilla riie, Bjas, D. I.	ars.	48,25—54	Kaalisool, 30% kott 6 pd. frkojaam	" 840—
Mitkal, ekstra	"	34,50—41,25	40%	" 1100—
Lina, Liivi R.	pd.	—	Kainiit 12% lahtine,	pd. —
Võru-Petseri	"	—	Vosvoriit, Eesti 6%	" 34—36
Tartu	"	—	Paber, rotatsiooni	" 430

3: n ent. Portland, Port-Kunda	pütt 10 pd. 10 naela	pütt	830
Tsement, Portland, Port-Kunda	pütt 10 pd. 10 naela fr. Kunda.	"	—
Tsement, Portland, Aseri	"	"	690
"	"	"	—
Kriit, toores	pd.	85—110	
" pestud	"	110—125	
Asfalt	"	150	
Tõrv, kivi	"	250—325	
" puu kodumaa	"	32—400	
Lubi	"	38—40	
"	"	—	
Gips, tükkides frko Isborsk	"	25	
" jahvatatud toores "	"	35	
" krohvimise, ilma kottideta	"	45	
Teliskivid, I. sort, tuhat, fr. Tall.	6500		
Puumaterjalid, saetud Silikat D/B/B/	4750		
Eesti Strd I, II ja III s. frko Tal.	"		
Puumaterjalid	"		
"	"		
" IV s.	"		
" propsid; 7x7	"		
" liiprid	"		
Põletispuud, sega 200/o kaski, k. sld.	"		
"	"		
Nahk, talla, Eesti kodumaa tooresnahast valmistatud . pd. I s.	"	4600—4800	
Nahk, talla, Ameer. tooresn. valmist. I sort	"	5800—6400	
Nahk talla, Ameer. tooresn. valmist. II sort	"	4400—4800	
Toores nahk väiksed ja suured .	"	—	
Tuletikud, origin. kast (500 pakki)	"	6000—6400	

Prahid :

Lina			
Tallinn — Stettin	tonn	£ 22	
" — Ghent	"	£ 25—	
" — Dundee	"	—	
" — Belfast	"	—	
" —	"	—	
" —	"	—	
Takud +	0/o		
Puumaterjalid D/B/B/		standard	
Tallinn — London	"	sh. —	
" — E. C. C. P. (Ingl. idarand)	"	—	
" — Antwerpen	"	—	
" — Southampton	"	—	
" — Manchester	"	—	
" — Amsterdam	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
Segakaup		tonn	
Tallinn — Stettin	"	sh. 8—20	
" — London	"	—	
" — Stockholm, või	"	Rk. 10—35	
"	"	—	
"	"	—	
Kartulid			
Tallinn	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
"	"	—	
"	"	—	

Kasulik ostukoht

koolidele, raamatukogudele, kontoritele, kantselleidele ja igäthele.

Täielne koolide varustus.

Joonistusmaterjalid.

Kõik kontoritarbed.

Portefeuille'id, rahataskud, daamide käekotid.

Reisu- ja käsikohvrid.

Trükitööde vastuvõtmine.

Hinnad mõistluseta. — Jälemüüjatele protsendid. Koolidele ja raamatukogudele hinnalandus.

K.O.Ü. „RAHWAÜLIKOOI”

Tallinnas, S. Karja tän. 23. Tel. 6-66.